

dr hab. Waldemar Wojtasik prof. UŚ
Instytut Nauk Politycznych
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytetu Śląskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Natalii Zielińskiej
Bezpieczeństwo militarne w myśli politycznej partii
nurtu liberalnego w Polsce po roku 1989,
Lublin 2022 (ss. 255)
napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Sokoła
(promotor pomocniczy dr Marta Michalczuk-Wlizło)

Problematyka bezpieczeństwa militarne należy do stosunkowo nowych obszarów badań politologicznych w Polsce. Wynika to, przede wszystkim, z relatywnie krótkiego okresu społecznej świadomości gwałtownych zmian zachodzących w tym obszarze, mającej swój faktyczny początek nieco ponad ćwierć wieku temu. Ma to również związek z gwałtowną rekonfiguracją biegunów politycznych w polityce międzynarodowej, która nastąpiła wraz z upadkiem bloku państw komunistycznych i aspiracjami zgłaszanymi przez nowe państwa pretendujące do roli mocarstw (przynajmniej w regionalnym wymiarze). Nie bez znaczenia jest także gwałtowny rozwój technik i narzędzi presji militarnej, który pośrednio wymusił wzmożenie zainteresowania nimi i intensyfikację badań z tego zakresu. Z wymienionych powyżej powodów, ale również z potrzeby generowania przez polskich naukowców studiów analitycznych osadzonych w praktyce, wybór tematu rozprawy przez mgr Natalię Zielińską uznaję nie tylko za trafny, ale przede wszystkim potrzebny z praktycznego punktu widzenia. Na podkreślenie zasługuje także fakt, że praca powstała w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, którego badacze położyli podwaliny pod powstanie nowoczesnych badań z zakresu bezpieczeństwa w Polsce.

Recenzowana dysertacja należy do prac interdyscyplinarnych, co wynika już z jej tytułu. Prace z pogranicza nauk politycznych i bezpieczeństwa nie należą do rzadkości w rodzimym

piśmiennictwie, jednak w przeważającej mierze dotyczą badań nad różnymi praktycznymi aspektami bezpieczeństwa. Docenić więc należy wybór problemu badawczego, który odchodzi od podnoszonej praktyki na rzecz badań z pogranicza doktryn politycznych i teorii partii politycznych. Baza źródłowa prac z wspomnianej problematyki jest zdecydowanie uboższa, stąd postawione sobie przez Autorkę zadanie badawcze należy określić jako ambitne. Lektura rozprawy doktorskiej sprawia, że wrażenie interdyscyplinarności jest jeszcze silniejsze. Wynika to z faktu, że w pracy pojawia się obszerny wątek rozważań systemowych, ewidentnie wzbogacający przedstawione analizy. Jako politolog odnoszę przy tym wrażenie, że rozbudowanie niektórych wątków dotyczących bezpieczeństwa odbyło się z niejaką szkodą dla dociekań politologicznych, które w takim wypadku należałoby potraktować bardziej koherentnie. Generalnie jednak, zarówno sam zamysł badań osadzony w dwóch obszarach, jak i ich realizację oceniam pozytywnie.

Przedstawiona rozprawa doktorska liczy 255 stron i składa się ze *Wstępu*, pięciu rozdziałów, *Zakończenia*, *Bibliografii* i dwóch *Aneksów*. Uzupełnia ją *Spis treści* oraz *Spis tabel*. Struktura pracy nie budzi większych wątpliwości, choć rzuca się w oczy dyspersja w wielkości IV rozdziału w stosunku do pozostałych. Jak miemam, jest to spowodowane przyjęciem założenia o koncentracji w nich wątków analitycznych dotyczących podsystemu militarnego w systemie obrony państwa. Jednak w takim, domniemywanym przeze mnie ujęciu dziwi nieco wielkość rozdziału V, który powinien mieć bardziej analityczny a mniej sprawozdawczy charakter. Pewien niedosyt pozostaje również po lekturze *Wstępu*, w którym Autorka niewystarczająco umotywowwała przesłanki za przyjęciem zaprezentowanego modelu badawczego. W sposób wzorcowy zostało napisane *Zakończenie*, które zawiera zarówno podsumowanie rozważań, jak i na jego podstawie można wskazać nowe kierunki badań w obszarze ochrony wizerunku politycznego. Ogólnie w strukturze pracy można wyróżnić dwie podstawowe części: deskryptywną, na którą składają się trzy pierwsze rozdziały i analityczną (rozdział IV i V).

We *Wstępie* Autorka przedstawia te czynniki, które zadecydowały o zainteresowaniu podjętą problematyką oraz elementy, będące ogólnym konstruktem zadania badawczego. Jak już zaznaczyłem, ten fragment należałoby przeformułować w taki sposób, aby czytelniejszy stał się związek z hipotezami i pytaniami badawczymi (s. 8-9). Brakuje mi tutaj szczególnie przedstawienia zastanego stanu wiedzy i piśmiennictwa, które pomogłoby lepiej ocenić nie tyle trafność, co

adekwatność zaproponowanego ujęcia. We *Wstępie*, poza hipotezą główną (s. 8):

HG: Zagadnienia bezpieczeństwa militarnego Polski znalazły relewantne odzwierciedlenie w myśli politycznej partii nurtu liberalnego, chociaż w wielu kwestiach występowały pomiędzy nimi różnice związane z odwoływaniem się do tożsamości liberalnodemokratycznej lub konserwatywno-liberalnej.

znalazło się również 6 szczegółowych hipotez badawczych (s. 9):

H1: Idee liberalne znalazły odzwierciedlenie w myśli politycznej po roku 1989 i na polskiej scenie partyjnej artykułowane były przez partie polityczne o zróżnicowanej genezie, potencjale politycznym i ofercie ideowo-politycznej.

H2: Poglądy partii nurtu liberalnego w kwestiach bezpieczeństwa militarnego państwa polskiego, niezależnie od zróżnicowania ideowo-programowego, wykazywały tendencję do adaptacji do zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych (m.in. takich jak rozpad ZSRR i Układu Warszawskiego, przystąpienie Polski do NATO, integracja z Unią Europejską, zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 r., konflikt na Ukrainie w 2014 r.).

H3: W spluralizowanym środowisku partii nurtu liberalnego występowały istotne zbieżności w sprawie oparcia bezpieczeństwa Polski na sojuszu z NATO, pomimo rozbieżności w kwestii integracji z Unią Europejską.

H4: W zakresie modernizacji organizacyjnej (m.in. reformy kierowania i dowodzenia SZ RP) i technicznej (m.in. roli rodzimego przemysłu zbrojeniowego) Sił Zbrojnych RP przedstawiciele środowiska partii liberalnych prezentowali zróżnicowane oceny i postulaty w zależności od tożsamości ideowej i relewancji politycznej.

H5: Partie nurtu liberalnego prezentowały zróżnicowane opinie w kwestii potrzeby powołania, modeli i funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej.

H6: Uwarunkowania zewnętrzne oraz wynikające z polityki krajowej miały wpływ na ewolucję modelu polskich sił zbrojnych (m.in. model wojska ekspedycyjnego vs. zorientowanego bezpośrednio na obronę państwa) w polityce rządzących partii nurtu liberalnego (Platformy

Obywatelskiej).

W przyjętych założeniach brakuje jednak wyjaśnienia, dlaczego akurat wybrane kwestie szczegółowe stały się przedmiotem zainteresowania Autorki, w jakim pozostają ze sobą związku kontaminacyjnym i jakie pola szczegółowe zostały pominięte. Tym bardziej, że szczególnie pierwsza z hipotez jest obecna w polskich badaniach i dosyć dobrze zweryfikowana (np. w badaniach Danuty Plecki).

Struktura rozprawy została podporządkowana zadaniu badawczemu i jest logiczna. Kolejne części mają charakter wynikający z celu i charakteru pracy oraz wcześniejszych elementów. W rozdziale I Autorka przeprowadza rozważania definicyjne i praktyczne (te ostatnie w kontekście środowiska systemu partyjnego) dotyczące sposobów definiowania liberalizmu, osadzając je w kontekście zarówno historycznym jak i aksjologicznym. Opisana w nim siatka pojęć nie budzi wątpliwości, tak co do związku z celem pracy jak i merytorycznych kompetencji Autorki. Na tej podstawie, z całym przekonaniem można stwierdzić, że badaczka dobrze orientuje się w poruszanej problematyce. Czytelnik może mieć jedynie wątpliwość co do słuszności niektórych z pojawiających się tam wątków – szczególnie szerokiego omówienia wyników wyborów parlamentarnych w Polsce (s. 31-34), zawierających ogólnie znane i łatwo dostępne dane. Moim zdaniem niezbyt fortunate jest użycie w tej części pojęcia „rynku” w odniesieniu do partii liberalnych w Polsce. Zakłada ono bowiem oddziaływanie mechanizmów rynkowych, a tych jako kategorii analitycznej tutaj nie zastosowano. Zamiast tego jest opis różnych środowisk związanych z partiami liberalnymi.

Rozdział II stanowi wielopłaszczyznową operacjonalizację pojęcia zagrożenia bezpieczeństwa militarnego. Biorąc pod uwagę stopień skomplikowania opisywanej materii, w tym rozdziale, na wyróżnienie zasługuje jego logiczna struktura a także jasność wyводу, tych, niełatwych przecież, kwestii. Przy dużej liczbie przytaczanych danych, podlegających różnorodnym trybom modelowania i typizacji, w tej części pracy zamieszczono kilka najważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego występujących w programach polskich partii liberalnych: wojny i konflikty zbrojne (podrozdział pominięty w *Spisie treści*) proliferację broni masowego rażenia, osłabienie reżimu kontroli zbrojeń konwencjonalnych oraz rozpowszechnianie broni raketowej i środków jej zwalczania. W tym ostatnim przypadku pozwolę sobie nie zgodzić się z konstatacją Autorki, że „Broń jądrowa oraz zdolności jej przenoszenia stanowią największy potencjał zagrożenia militarnego” (s. 77), gdyż dotychczasowa historia stosowania takiej broni nie wskazuje, żebyśmy z taką kategoryzacją

potencjału jej zastosowania mogli mieć do czynienia.

Treścią rozdziału III są badania koncepcji sojuszy militarnych. Jego założeniem jest osadzenie prowadzonych rozważań w kontekście procesów budowania i zawierania tego rodzaju sojuszy w wymiarze bilateralnym i multilateralnym. Podobnie jak w przypadku pierwszego rozdziału poza zawartością merytoryczną jest tutaj część pt. Refleksja geopolityczna (s. 83-86), która zawiera jedynie bardzo ogólne informacje i tak naprawdę recenzowana praca mogłaby się bez niej obyć. Pozostała część tego rozdziału jest spójna i dobrze osadzona w źródłach naukowych, dając czytelnikowi zarówno obraz złożoności tworzenia i działania sojuszy militarnych jak i ukazując pełen wachlarz postaw i przekonań polskich partii liberalnych w tym względzie.

Rozdział IV zawiera pogłębioną refleksję na temat podsystemu militarnego systemu obronnego państwa. Jego lektura przekonuje mnie, że w szczegółowych kwestiach analitycznych Autorka poradziła sobie bardzo dobrze. W przypadku warstwy deskryptywnej podkreślić należy wysoką kulturę językową i kompetencje w strukturyzowaniu obszernego materiału badawczego, chociaż np. część analityczno-eksplanacyjna, dotycząca udziału polskich żołnierzy w misjach poza granicami, została potraktowana w sposób nieco wybiórczy. Wolałbym, aby proporcje były odwrotne i praca w tej części więcej wyjaśniała niż opisywała, tym bardziej, że jak sama Autorka zauważa „Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach poza granicami państwa jest istotnym instrumentem polityki zagranicznej i wyrazem aktywności Polski w zakresie kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego.” (s. 167). Jednak ostateczny efekt tego rozdziału uważam za bardzo dobry, tym bardziej, że znajduję tutaj próby ujęć o charakterze symplifikacyjnym, wskazujących na występujące efekty kontaminacyjne w badanych obszarach (modernizacja i profesjonalizacji sił zbrojnych, obrona terytorialna, misje poza granicami). A to dowodzi szerokich horyzontów poznawczych Autorki, umożliwiających łączenie refleksji z różnych dyscyplin nauki.

Pozytywnie oceniam także rozdział V, który poświęcony został badaniom opinii przedstawicieli partii liberalnych na temat bezpieczeństwa militarnego Polski. Jego założeniem było sformułowanie wniosków w oparciu o skategoryzowane wywiady przeprowadzone z politykami, dziennikarzami i liderami opinii związanymi z różnymi środowiskami liberalnymi. Poszczególne segmenty badania odnosiły się do uwarunkowań zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Polski, współpracy w ramach sojuszy militarnych, potencjału obronnego Polski, funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej oraz udziału żołnierzy w działaniach poza granicami kraju. Co prawda, jak

twierdzi Autorka „Wywiady przeprowadzono z przedstawicielami różnych nurtów liberalizmu, tak, aby otrzymane odpowiedzi były jak najbardziej reprezentatywne dla szeroko rozumianego środowiska polskich liberałów.”, to jednak wydaje się, że same kryteria doboru uczestników badania pozostają nie do końca jasne.

Tekst właściwy rozprawy kończy obszernie *Zakończenie*, które zawiera podsumowanie wniosków z pracy. Mają one dwa źródła. Pierwszym są odwołania literaturowe, w ramach których, w syntetycznej formie, przedstawiono główne kierunki badań nad problematyką bezpieczeństwa militarnego. Drugim są wnioski z badań własnych. Sposób ich operacjonalizacji jest, jak mi się wydaje, immanentną cechą podejścia do badań prowadzonych przez Autorkę, która nie stara się narzucić swojej interpretacji faktów, a w większości przypadków zarysowuje jedynie możliwe ścieżki wnioskowania. Świadczy to o dojrzałości poznawczej, gdyż szczególnie w naukach politycznych często spotyka się rozważania naukowe, których głównym zadaniem jest polemika z jakimś stanowiskiem, bądź w odwrotnej sytuacji jego afirmacja. Pomimo występujących pokus łatwych mentalnie odzwierciedleń na poziomie skrajnych interpretacji przykładów wewnętrznej sprzeczności postaw liberalnych w Polsce, Autorka szczęśliwie się ich wystrzegła i poszła drogą rzeczywistego dyskursu naukowego. Traktuje to jako główną zaletę przedstawionej dysertacji, świadcząca o posiadanym warsztacie i naukowym wyrobieniu Autorki.

Całość treści pracy odpowiada zadaniu badawczemu sformułowanemu we *Wstępie*. Jest podporządkowana poszukiwaniu odpowiedzi na pytania badawcze, racjonalizując szeroko zarysowany kontekst problemowy. Biorąc to pod uwagę, Autorka musiała w ten sposób wytyczyć ścieżki problemowe, aby były względem siebie komplementarne pod kątem istotności problemów i głębokości badań. Warto również podkreślić walory techniczne pracy. Pierwszym jest język, naukowy i klarowny, ale zarazem zrozumiały i nieuciążliwy dla czytelnika. Instytucjonalne odwołania pojęciowe, pomimo znacznego stopnia skomplikowania (wynikającego zarówno z kwestii translacyjnych jak i dynamiki opisywanych zjawisk) zostały zinterpretowane właściwie i spójnie poprowadzone przez całość pracy. Klarowność struktury wewnętrznej poszczególnych rozdziałów jest wspierana przez dyscyplinę badawczą i relatywnie mało przedmiotowych dygresji, które niewiele (albo wręcz nic) wnoszą do realizacji zadania badawczego. W nielicznych miejscach można dostrzec błędy stylistyczne. Przypisy w rozprawie zostały wykonane prawidłowo, z nielicznymi drobnymi brakami. Biorąc pod uwagę wymiar formalno-warsztatowy przedstawiona praca jest na

dobrym poziomie, cechuje ją staranność i zadbanie o szczegóły.

Konkludując, rozprawa doktorska mgr Natalii Zielińskiej jest pracą oryginalną, dotyczy ważnego z poznawczego punktu widzenia zagadnienia i realizującą cele, które zostały sformułowane w chwili tworzenia zadania badawczego. Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że dysertacja pt. *Bezpieczeństwo militarne w myśli politycznej partii nurtu liberalnego w Polsce po roku 1989* jest udanym przykładem rozprawy doktorskiej. W związku z powyższym wyrażam jednoznacznie pozytywną opinię, że spełnione zostały wymogi postawione przez ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) w odniesieniu do stopnia naukowego doktora. Tym samym wnioskuję o dopuszczenie mgr Natalii Zielińskiej do kolejnych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Waldemar Wojtasik

